

ТИРЛИЧ ЖОВТИЙ У ФІТОЦЕНОЗАХ ПРИКАРПАТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ УНІВЕРСИТЕТУ

Світлана Кульбанська,
II курс, природничий факультет.
Науковий керівник – Буняк В.І.,
кандидат біологічних наук, доцент.

Тирлич жовтий (*Gentiana lutea* L.) – дуже рідкісна зникаюча рослина, одна з 13 видів тирличів, які ростуть в Українських Карпатах, а саме на хребтах Чорногора, Свидівець, Горгани на висоті 1200-2000 м. Росте він серед гірських кущів із вільхи зеленої та сосни гірської. Це вологолюбна рослина, що не витримує високих температур. Експлуатація його природних запасів заборонена. Дозволяється лише збирати насіння для введення цього виду у культуру.

У 1988 р. було висіяно 50 насінин тирличу жовтого. Насіння проросло на 30 %. Пізніше з полонини Менчул, що на Рахівщині, було привезено та висаджено на території дендропарку 10 кущів тирличу жовтого. Залишилося 27 особин у вигляді 6 куртин. На одній із них у липні 1998 р. уперше з'явився генеративний пагін. У 1999 р. квітувало вже 3 особини. На порожньому стеблі, висотою 120 см, розмішені 8 супротивних, цілокраїх листків яйцевидно – еліптичної форми, довжиною 22 см, шириною 11 см. У пазухах листків і на верхівці стебла 10.07.99 р. чотирма напівкільцями розпустились яскраво – жовті квіти, що мали 5-6 пелюсток. Вони не реагують на зміну температури та механічні подразнення. Усі кущі, що цвіли, дали 19.07.99 р. плоди та насіння (таблиця № 1).

Отримане насіння було висіяне на ділянці дендропарку двічі: восени та навесні. Наступного року чекаємо утворення наземної розетки листочків, оскільки першого року фізіологічно зрілі насінини утворили лише нитковидні корені, що пізніше розгалужуються.

Якщо розмножувати тирлич жовтий розсадою, то 100 % результату не досягаємо, бо ця рослина важко переносить пересадку. Стрижневий корінь йде глибоко у землю, тому викопувати рослину потрібно обережно, щоб не пошкодити корінь.

Тирлич жовтий росте у дендрологічному парку нашого університету на ділянці, захищеній від холодних вітрів, на дренажних ґрунтах із високим вмістом перегною та вапна.

В офіційній медицині використовують кореневища та бічні корені тирличу жовтого. Його препарати мають антисептичні та жовчогінні властивості. Вони покращують діяльність травних органів і підсилюють скорочення серця, сприяють довголіттю.

Таблиця № 1
 Онтогенез тирличу жовтого (*Gentiana lutea* L.)
 на території дендрологічного парку університету

1988 р.	1990 р.	1998 р.	1999 р.
висіяно	зійшло	вегетувало на території ділянки	
50 насінин	15 особин	27 особин у вигляді 6 – куртин	
	висаджено 10 особин	зацвіло	
		1-особина	3-особини